

Na koncu je obsežen seznam virov in literature, urejen po abecednem redu in enako seznam stodvaindvajsetih pripovedovalcev-informatorjev. Izredno posrečeno in domiselno je avtorica rešila vprašanje citiranja zaupnih podatkov v kočljivih zadevah. Ni jih navajala imensko, ampak z oznako (Z)aupno: »S črko Z so označeni podatki tistih oseb, ki so sicer imenomoma navedene v seznamu pripovedovalcev in so torej tudi citirane pod ustrezno številko. Pri nekaterih in deloma bolj kočljivih podatkih pa so te osebe želele, naj jih navedem pod Z(aupno).« Delu ustrezen je tudi obsežen seznam slikovnega gradiva (275 enot) in navedba tistih, ki so jih preskrbeli.

Delo, ki je avtorici v čast, stroki v korist, prebivalcem Sel v ponos in slovenskemu rodu na avstrijskem Koroškem v spomin.

Marija Stanonik

Tako smo živeli. Življenjepisi koroških Slovencev. Uredila Marija Makarovič. I-III, Celovec (Krščanska kulturna zveza) 1993, 1994, 1995; 195, 222, 232 strani, fotografije.

Kot pove že naslov tega obsežnega dela - Tako smo živeli - so v njem zbrane življenjske zgodbe oz. bolj zgodbe iz življenja preprostih, t. im. »navadnih« ljudi, torej ne posameznikov, ki bi krojili zgodovino in odločujoče posegali v njen razvoj, ampak ljudi, ki so v določenem času in določenem okolju doživljali posledice »zgodovinskih« dogajanj. Do zdaj so izšle tri knjige, po marljivosti avtorice oz. urednice dr. Marije Makarovič in po navdušenju samih pripovedovalcev sodeč pa lahko sklepamo, da bodo tem trem knjigam prav kmalu sledila nadaljevanja.

Avtorica knjige, priznana slovenska etnologinja in že kar nekaj let »spiritus agens« Slovenskega narodopisnega inštituta Urbana Jarnika pri Krščanski kulturni zvezi v Celovcu, dr. Marija Makarovič, je uredila skupno 51 pripovedi različnih pripovedovalcev iz raznih krajev avstrijske Koroške, od Zahomca do Vogrč, iz Globasnice, Št. Jakoba v Rožu, Št. Lenarta pri Sedmih studencih in še od kod. Kot pove dr. Makarovičeva v uvodu, so začeli zapisovati zgodbe iz življenja sprva udeleženci dopustniških dnevov v Katoliškem domu Sodalitas v Tinjah, potem, ko jih je za to navdušila ona sama l. 1985, ko je imela tam svoje prvo predavanje.

Nekateri so avtobiografske pripovedi zapisali sami, drugi pa so jih raje pripovedovali dr. Makarovičevi ustno. Zlasti za tiste, ki so se odločili, da bodo svoja osebna doživetja zapisali, je dr. Makarovičeva sestavila posebno vprašalnico, ki jo je tudi objavila na koncu prve knjige (mimogrede, knjiga je bila razprodana že po nekaj mesecih); zanje in pa za tiste, ki bi želeli sodelovati z zapisovanjem avtobiografskih pričevanj, pa je pripravila tudi posebne seminarje. Tako so že v drugi knjigi priskočili na pomoč pri zapisovanju biografij trije sodelavci: Micka Miškulnikova, Maja Logar in Aleksander Tolmaier, zadnja dva sta svoje delo nadaljevala tudi pri tretji knjigi. Zasluge za končno obliko besedil pa ima še odlični in zavzeti lektor Franc Urbinc, ki je popravljal včasih kar zamotano napisane pripovedi. Drugi in tretji knjigi je dodan slovarček narečnih in manj znanih izrazov (čeprav tega ali onega v njem ne najdemo), kar pride bralcu, kljub temu da so besedila več ali manj poknjižena, pogosto zelo prav. Morda bodo v tem, da so besedila zapisana v bolj ali manj poknjiženem jeziku, nekateri bralci knjige našli kamen spotike, vendar pa bi bila knjiga spisana v narečju, še posebej pa opremljena z vsemi dialektološkimi »okraski«, zelo težko berljiva in bi torej izgubila svoj prvotni namen - predstaviti osebna doživljanja določenega trenutka v

določenih okoliščinah ter predstaviti življenjske usode posameznikov širokemu krogu bralcev, kajti malokdo bi se spuščal v zamudno branje. Morda bi lahko v nadaljevanjih poskušali rešiti kožo kozi in zadovoljiti volka s tem, da bi knjigam dodali kaseto z dialektološko neoporečno posnetimi besedili vsaj nekaterih pripovedovalcev, kar bi vsem, ki se za to zanimajo, omogočilo verno spoznavanje govornjene besede, narečje oz. govor pa bi bila tudi ustrezno dokumentirana.

Drugo, kar pa bodo morda pogrešali raziskovalci t. im. »ustne zgodovine« (oral history-), ki je avtobiografsko pripoved vključila v svoj metodološki pristop, je analiza oz. kontekstualizacija teh pričevanj, torej nadgradnja strokovno zbranega gradiva. Vendar pa bi se s tem izgubil precejšen del poetičnosti zbranih pričevanj o življenjskih usodah ljudi, zapisanih neposredno, doživeto, včasih malo okorno, včasih pesniško, vedno pa zanimivo in domače.

Zbranih je 51 pričevanj o različnih življenjskih usodah starejših in, kot pravi dr. Makarovičeva, malo manj starih ljudi. Najstarejša sogovornica bo kmalu dopolnila sto let (vendar je svojo pripoved napisala že dolgo prej, leta 1983), medtem ko so mlajši v svojih šestdesetih. Pripovedi so zelo različne, nekatere izčrpnije, druge prav kratke in skope. V njih so shranjeni spomini na mladost, bodisi prijetni - o družinskem življenju, praznovanjih, in drugih veselih dogodkih, bodisi mučni in težki - o vojnih letih, izgubi najdražjih, težkem življenju. Nekateri pripovedovalci oz. zapisovalci so vključili v svojo izpoved tudi anekdote, zgodbice in povedke, ki so jim jih pripovedovali v mladosti in so jim ostale živo v spominu. Še posebej močno izstopa v tem zapis Flore Rauter (zgoraj omenjene najstarejše sogovornice, ki ji je tudi posvečena tretja knjiga), rojene v Št. Lenartu pri Sedmih jezerih. Njena zgodba je tudi izrazito najdaljša od vseh zbranih in obsega skoraj sto strani.

Zlasti kadar pripovedovalci govoré o dogajanju na vasi v starejših obdobjih, lahko zaslutimo, da morda ne gre le za stvarne obrise dogodka ali dogajanja, pač pa za dograditev zgodbe oz. spomina na dogajanje. Pri avtobiografskih pripovedih in spominih moramo vedno upoštevati, da prihaja do prepletov med zgodovino in družbo, posameznikom in družbo, zgodovino in spominom, in da so pripovedni prikazi lastnega življenja vedno le izraz osebnega doživljanja. Pripovedovalec svoja dožemanja bolj ali manj vedno gradi v sozvočju časa in okoliščin. Prav raznolikost spomina in načina razmišljanja dajeta pripovedim svoj čar in pestrost, medtem ko dajeta pripovedni stil in predstavitev samega sebe avtobiografski pripovedi njeno zunanjo podobo.

V delu, ki je pred nami, je urednici knjige dr. Mariji Makarovič uspelo ujeti sozvočje jezika, življenja in osebnega doživljanja posameznikov v ravno pravi meri in v vsej raznolikosti, ki jo omogoča raziskava na manjšem geografskem območju.

Monika Kropelj

Marija Kozar: *Etnološki slovar Slovencev na Madžarskem*. A Magyarországi Szlovének néprajzi szótára. Zveza Slovencev na Madžarskem, Monošter in Savaria Múzeum, Szombathely 1996, 224 str., ilustr.

Prvi slovenski etnološki slovar so dobili Slovenci na Madžarskem, sestavila pa ga je Marija Kozar, etnologinja v etnološkem muzeju Savaria v Sombatelju. O Slovencih na Madžarskem je objavila že dolgo vrsto člankov, predvsem pa knjigi - topografsko raziskavo Slovensko Porabje, 1984 in etnološko monografijo Gornji Senik, 1988. Obe sta